

בעזרת השם יתברך

גליון # 30 - חודש אדר תש"ל

אגרון עולמי לגלות את האמת על חיוב ישוב ארץ ישראל
שהיא מצות עשה מן התורה ושקולה כנגד כל מצות התורה

בירורי הלכות מכל ספרי שאלות ותשובות

הגליונות האלו מיוסדים לשבור את כח של אלו שמוציאים דיבתם רעה על ארצינו הקדושה כמו שכתוב בספר חפץ חיים בהקדמה, וז"ל: ועוד הלא ידוע הוא שנגזר עלינו גלות מפבר מעת מעשה המרגלים, כמו שכתוב בתהלים (פרק קי"ו, כ"ו-כ"ז), "וישא ידו להם להפיל אותם וגו' בגוים ולזרותם בארצות", וכמו שפרש רשארץ ישראל שם והרמב"ן בפקשת שלח, (במדבר י"ד א') וחטא המרגלים הלא היה עון לשון הרע, וכמו דאיתא בערכין (דף ט"ו.) אם כן אנו מכרחין לתקן זה החטא קדם הגאולה. וכדאיתא בתנא דבי אליהו שהלשון הרע עולה עד כנגד כסא הכבוד, ובפרט כשהוא מדבר נגד ארץ ישראל.

על ידי שנלמוד על מצות ישוב ארץ ישראל נזכה שכל בני ישראל יעלו לארצינו הקדושה כמ"ש בעובדיה (פרק א פסוק יז) ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש וירשו בית יעקב את מורשיהם. (ובספר ישעיה פרק ס פסוק כא) ועמד כלם צדיקים לעולם וירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה. ונזכה בקרוב ממש לביאת משיח צדקינו בב"א.

עוד לקטנו מדברי חז"ל בש"ס בבלי ירושלמי ומדרשים, זוהר הקדוש תיקונים וספרי הראשונים, ומספרי מוסר וספרי ח"ן מגדולי האחרונים וספרי תלמידי הבעל שם טוב זצלה"ה

עיה"ק צפת תובב"א

מצות ישיבת ארץ ישראל

על פי שאלות ותשובות באלף שנים האחרונות

שו"ת בית יוסף דיני כתובות סימן יד

שאלה אח וגביר החכם השלם נר"ו אחרי דרישת השלום ראיתי כתב כ"ת שנית על דבר האיש האשכנזי שרצה לישא אשה על אשתו וקצת חכמים עכבו בידו מפני תקנת רבינו גרשום והארכת בכתבך ואני השבתי בקצרה כמי שכותב לעיר גדולה של חכמי שמעצמם יבינו שאין מפרשים לחכם וכנראה שלא נתפייסו בתשוב' הקצרה ההיא וגמגמו בה מכמה פנים כי מצא החולק מקום לחלוק ולומר כי תשובת הר"ן היה ודאי אחר האלף החמשי ואם יאמר שכנגדו שלא ראה תשובת הרשב"א ובעבור זה כתב מה שכתב בתשובה ההיא גם החולק יאמר כי מהרי"ק לא ראה תשובת הר"ן ובעבור זה כתב מה שכתב וכ"ש גבירנו עכ"ל כ"ת.

עוד כתב כבוד תורתך שאמרו למה אסמוך אני על מה שכתב הרשב"א ושמענו וכו' ואניח תשובת הר"ן בתשובה ההיא.

עוד כתב כ"ת ז"ל עוד אמרו כי כתב כ"ת ז"ל ומזה הטעם לא כתבתי מתשובת הר"ן בחבורי כי ודאי לא ראה כ"ת התשוב' ההיא ולכן כתבת הלשון הלזה עכ"ל כ"ת.

עוד כתב כ"ת ז"ל כי כ"ת כתב תשובת הר"ן בספר יורה דעה מהלכות נדרים ולכן תמהו קצתם כי איך כתב כבוד תורתך ולכן לא כתבתי בחיבורי.

עוד אומרים כי הרשב"א בתשובותיו החמיר מאד בענין זה וכן הרא"ש ולכן אמרו לי בענין תקנה זו ראוי ומחוייב ללכת אחר המחמיר עכ"ל כ"ת.

עוד כתב כ"ת שתמהו עלי עוד מפני שמהר"י קולון בעצמו בסימן צ"א וקפ"ה החמיר מאד בדבר והחמיר שלא לגרש על פי תקנתו בסימן ק"ז וק"י עכ"ל.

והנני משיב על כל דבריהם אחד לאחד למצוא חשבון.

תשובה על הראשונ' אומר כי מתשוב' הר"ן שהיה אחר האלף החמישי אין ראייה לסתור מה שכתב הרשב"א ששמע שלא גזר ר"ג אלא עד סוף האלף החמישי שודאי לא ראה תשוב' הרשב"א ז"ל הנז' וגם לא שמע מה ששמע הרשב"א לא שמעתי אינה ראי' שאין אומרים למי שלא ראה את החדש יבא ויעיד אלא למי שרא' ואין ספק שאילו הר"ן היה רואה תשוב' הרשב"א ז"ל שכתב הלכ' למעש' לסמוך על ששמע היה סומך על שמועתו כמו שעש' מהרי"ק ומהרי"ק אף על פיי שהיה רואה תשוב' הר"ן לא היה מניח מלכתוב תשוב' הרשב"א מהטעם הנז' ומזה תשובה גם כן למה שאמר למה אסמוך אני על

מ"ש הרשב"א ושמענו ואניח סברת הר"ן בתשוב' ההיא שאין זה מחלוק' בסברו' אלא מר שמע ומר לא שמע ואי הוה שמע הוה מקבל.

ומה שאמרו שמתוך מה שכתבתי ומזה הטעם לא כתבתי תשוב' הר"ן ומה שתמהו קצתם שהרי כתבתי תשוב' הר"ן בספר יור' דעה בהל' נדרים ואיך כתבתי שלא כתבתי בחבורי.

אשרי המדבר על אזן שומע' שמה שכתבתי שלא כתבתי בחבורי היינו בטור א"ה כי שם היה מקומ' להכתב אילו הייתי סבור שעדיי' תקנ' רבי גרשו' קיימ' ומכל מקום כתבתי בהלכו' נדרים ללמוד ממנ' לתקנות אחרו' זולת תקנו' רבינו גרשום.

ומה שאמרו שבעני' תקנ' זו ראוי ומחויב ללכת אחר המחמיר לו הונח שיהי' כדבריהם שהיינו מודי' שבתקנ' רבינו גרשום הלך אחר המחמיר אינו ענין לכא' דהיינו לזמ' שגזר אבל אנו אומרים שפסק' גזירתו מזמ' תום האלף החמישי וכדאי הוא עדותו של הרשב"א לסמוך על שמועתו שכתב בתשוב' הלכה למעשה ותא חזי מאן גברא מסהיד עליה מהר"י קולון שהיה מבני צרפת שהיא סמוכ' לאשכנז והם בקיאים בתקנותיהם של אשכנזים ונרא' שהוא מסכים לשמועתו של הרשב"א שלא גזר רבינו גרשום אלא עד סוף האלף החמישי ולפי זה אף על פי שעוד היום האשכנזים נוהגים שלא לישא שתי נשים והם אומרים שהם נמנעים מכח תקנ' רבינו גרשום על כרחי' צריך לומר שמנהג אבותיהם שקודם תום האלף החמישי בידיהם ומרגלא בפומייהו ולא שייכא בדבר חשש ותקנת רבינו גרשום מ"ה.

ומה שכתב כ"ת שתמהו עלי מפני שמהרי"ק בעצמו בסי' צ"א וקפ"ה החמיר מאד בדבר והחמיר שלא לגרש על פי תקנתו בסימן ק"ז וק"י.

אני אומר שלפי דבריהם האי לאו קושיא היא לדידי אלא למהרי"ק דידי' אדידי' אבל לפי האמ' לא קשיא כלל שמה שכתב בסימ' צ"א

דהואיל והפקיר עצמו לעבור על תקנ' רבינו גרשום האי אינו מתכוין לשם מצוה וכן מה שאמר בסי' קפ"ה שאחר שנתפש' תקנת רבינו גרשום בכל ארץ אשכנז שלא לישא שתי נשים והעובר על זה כעובר על דברי תורה עכ"ל

איכא למימר דאף על פיי שר"ג לא גזר אלא עד סוף האלף החמישי אין זה ידוע להמון העם והם חושבים כי עדיין היא קיימ' ומפני כך כתב מה שכתב בתשובות ההם אבל מי שיודע שלא גזר אלא עד סוף האלף החמישי אין כאן חשש ולישני' שכתב בסימ' קפ"ה דייקא כדברי שאילו לדברי האומרים שחרם רבינו גרשום היה עולמי' לא היה לו לכתוב אלא מאחר שנתפשטה תקנת חרם רבינו גרשום בכל ארץ אשכנז שלא לישא שתי נשים אין להחזיק שום אחד שיעש' כן ויעבור על החרם ומה לו לכתוב והעובר על זה כעובר על דברי תורה ולא כתב שהעושה כן עוב' על החרם אלא ודאי משום דלפי האמ' האידנא אחר תום האלף החמישי ליתא לגזיר' ר"ג לפי' כתב שאף על פיי כן כיו' שנתפשטה בכל ארץ אשכנז והם סבורים שמחמת הגזירה של ר"ג הם נמנעים עכשיו מלישא שתי נשים וכל כך חמירא להו להמון העם דדומה להם שהעובר עלי' כעובר על דברי תורה אף על פיי שלפי האמת עכשיו ליתא לגזירת רבינו גרשום שאין ראוי להחזיק שום אחד שיעשה כן ועל דרך מה שאמרו באתרי' דרבי יהודה חמירא להו שביעי'.

ומה שכתבו שהחמיר שלא לגרש ע"פ תקנתו בסימן ק"ז וק"י מצינא לשנויי שעדות שמוע' הרש"בא לא היה אלא לענין שלא לישא שתי נשים אבל לענין שאר תקנו' לא שמע אם קבע להם זמן.

ומיהו שינויי דחוקי לא משנינא לך אלא דאף באינך תקנו' לא היו אלא עד סוף האלף החמישי אלא שמשם ואילך נהגו בהם על דרך מנהג אבותיהם בידיהם כמו שכתבתי לעיל והוכחתי מדבריו בסימן קפ"ה וכן יש להוכיח עוד ממ"ש עוד בסימן ק"י תקנת רבי' גרשום ולא

הזכיר לא חרם ולא גזירה אלמא דלפי האמ' מסוף האלף החמישי פסק החרם והגזירה ואין שם אלא תקנ' בלבד שנהגו מעצמם ממנהג אבותיהם בידיהם והמון העם חושבים שגזירת ר"ג עדיין קיימ' אבל מי שיודע האמ' שכבר פסקה גזיר' ר"ג והוא אינו באשכנז אינו חיוב לקיים אותה ובז' ניח' דלא יקשה מהר"י קולון דידי' אדידי'.

ועוד אני אומר שאפילו אם היה מפורש בתשובות הללו שר"ג גזרותיו הללו היו עולמי' לא הוה קשיא דאיכא למימר דהנך שתשובות' קודם שראה תשובת הרשב"א וכשראה אותה תשוב' קבלה מיני' ולא הגיה אותם תשובות לפי שכבר נתפשטו ועל דרך מה שאמרו ומשנה לא זזה ממקומה.

ואל תשיבני שתשובות ק"ז וק"י מאוחרות לתשובת ק"א שכתוב בה תשוב' הרשב"א דהא אפי' במשניות אמרו אין סדר למשנה כ"ש בתשובו' שאפשר שהמאוחרת קדמה כ"ש שכבר הוכחתי מדברי התשובות ההם שגם בהם מסכים למה שכתב בסימן ק"א.

ואם ירצה החולק להעזר מתשובו' מהר"י מינץ שכתב להחמיר ולאסור לישא שתי נשים מכת תקנת ר"ג אפי' במקום מצו' פריה ורביה ותמה על מה שאמרו לו שמהר"ר אליה מזרחי התיר במקום פריה ורביה והוא כתב עליו קודם לכן שמהר"ר אליה מזרחי היה אדם גדול בישראל ולכן לא האמין שיסכים להתיר לישא ואחר כך בא להשיב על התשובה שהראו לו בשם מהר"ר אליה מזרחי שכתוב בה במקום שצריך לקיים פריה ורביה אין לחוש לדברי הגאון ר"ג מ"ה ואין צריך התרה לדבר כי במקום פרו ורבו לא גזר והביא ראיה מראבי"ה מהמרדכי וכו' וכתב על זה והנה אם כתב מהר"ר אליה מזרחי כנז' לעיל ולא יותר היה אפשר לתרץ דבריו אמנם בדוחק והיינו מפרשים דבריו שר"ל במקום שצריך לקיים מצות פריה ורביה על מצוות ייבום והיינו כמ"ש ראבי"ה עכ"ל ודברים תמוהים הם לפרש לשון מצות פריה ורביה על מצות יבום דמה ענין ייבום לענין

פריה ורביה דאפי' קיים מצות פריה ורביה מצוה לייבם ואם מהר"י מינץ הרגיש וכתב אמנם בדוחק כל מעיין יראה דאפילו בדוחק לא יסבול הלשון פירוש זה.

ועוד שהרי תשובת מהר"ר אליה מזרחי בידינו ומפורש בה דאפי' שלא במקום ייבום התיר במקום פריה ורביה שהרי זה נוסח דבריו

שאלתך בנוייה על ארבע פנות וכו' הפנה השנית אם חרם ר"ג מ"ה או חרם הקהל נוהג על דבר מצוה כגון מי ששהה עם אשתו יותר מעשר שנים שקיימא לן דיוציא או ישא אחרת עליה אם חרם ר"ג מבטל זה ולא ישא אשה אחרת עליה גם לא יוציא הראשון' בעל כרחה ואי נפלה היבמה לפני יבם שיש לו אשה שלא יקיים מצות יבום או לא ואח"כ כתב ועל הפנה השנית כבר כתב ראבי"ה בתשוב' אחת ומייתי לה המרדכי וכו' מכל הני משמע שלא הית' תקנת ר"ג במקום דיחוי מצוה ושאיין צריך בזה התרה כלל עכ"ל הרי מפורש שעל מי ששהה עם אשתו עשר שנים היתה השאלה וכן אם נפלה היבמה לפני יבם ועל שתיהן השיב דבמקום מצוה לא גזר דהיינו במקום מצות פריה ורביה אע"ג דליכא מצות יבום וכן על מקום דאיכא מצות יבום אף על גב דליכא מצות פריה ורביה.

כתב עוד מהר"י מינץ על תשובת מהר"א מזרחי וז"ל דאי לא תימא הכי לא מצא מהר"א מזרחי ידיו ורגליו בבית המדרש שאם הדברים כפשטן אם כן גזירת האדון אינה כי אם במקום שקיים פריה ורביה וזה אינו ועוד לרבי אמי דאמר כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה וכי לית ליה לרבי אמי מצות פריה ורביה וכתב /צ"ל: וכ"ת =וכי תימא=/ רבי אמי מיירי דיש לו בנים שכבר קיים מצות פריה ורביה הא ליתא דהא בפרק הע"י =הבא על יבמתו= אהא הוא אומר מינה והוא /והיא/ אומרת מיניה דמיירי בדלי' בנים והכי איתא התם הוא אומר מינה והיא אמרה מיניה אמר רבי אמי הוו דברים שבינו לבינ' היא נאמנת אמר איזיל אינסיב נפשאי אמר רבי אמי אף בזו

יוציא ויתן כתוב' רבא אמר נושא אדם כמה נשים והוא דאפשר למיזנינהו ע"כ אלמא רבי אמי בדלית ליה בנים איירי ועוד די ש בה ספק אם ראויה לבנים אם לאו ואפילו הכי סביר' ליה לרבי אמי דמצות פריה ורביה לא דחו לה ואין לומר תאמר היא הנותנת וכו' עד אלא ודאי ס"ל דאין לישא שתי נשים והאריך וכתב עוד וכי תימא הא לית הלכתא כרבי אמי וכו' עד ואי הלכה כרבי אמי ודאי ופשיטא דמצות פריה ורביה אינה דוחה גזרת הגאון עכ"ל.

ואני טרם אכתוב על דבריו אומר כי עם היות כי מודע' זאת בכל הארץ גדול' מהר"י מיניץ היותו רב גדול מובהק לא מפני זה אמנע מלכתוב הנר' לע"ד שבכמ' מקומות בתלמוד מצינו האחרוני' חולקי' על דבר' הראשו' וכן במפרש' ובפוסקי' כמו שהו' מפורסם כל שכן בנדון דידן דאי מר רבה מה"ר אלי' מזרחי נמי רב גדול מובהק.

ומעתה אומר דמסתיין דדייק נפשיה לאשכוחי מאן דיסבור דהלכ' כרבי אמי הפך כל הפוסקים.

ועוד שאני בעוניי שותיה דמר מהר"י מיניץ לא ידענא שכתב וכי לית ליה לרבי אמי מצות פריה ובריה /ורביה/ ועל קוטב זה סובבים כל דבריו שאילו היה אומר ר' אמי לא יגרש את אשתו וגם לא ישא אחרת עליה היה כדבריו אבל מאחר שלא אמר אלא כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתוב' הרי הוא אומר שיגרש הראשונה שהוא אומר דמינה אתי מניעת פרי בטן וישא אחרת שיפרה וירבה ממנה ואם כן אדרבה מדברי רבי אמי נשמע שחושש מאד למצות פריה ורביה.

ומה שאמר עוד ומאד תמהתי איך יעלה על לב לדמות מצות פריה ורביה למצות ייבום והלא מצות ייבום כל כך גדולה שמייבם אותה בע"כ וכו'.

ואני אומר שאין זה מורה על גדולת המצוה אלא על שעבוד היבמה שהיא קנויה לו.

ומה שאמר שאיך יעלה על לב לדמות מצות פריה ורביה למצות יבום אומר אני ודאי ופשוט הוא שאין לדמותם. אבל לאידך גיסא שמצות ייבום אינה נערכת במצות פריה ורביה מכמה טעמי חדא דמצות פריה ורביה כוללת ונוהג' בכל אדם מה שאין כן במצות ייבום שאינה נוהגת אלא במי שנפלה לו יבמה.

ועוד דמצות פריה ורביה שקולה כתלמוד תורה שהיא שקולה כנגד כל המצות שהרי אין מוכרים ספר תורה אלא לתלמוד תורה או לישא אשה משום פריה ורביה ומותר לצאת לחוץ לארץ לישא אשה ואפילו אם הוא כהן מיטמא באויר ארץ העמים ובבית הפרס כדי לישא אשה כדאיתא בפ"ק דע"ז ואילו ביבמה אסור לו לצאת חוצה לארץ ואפי' הוא ישראל כדאיתא בסוף כתובות.

ועוד דמצות פריה ורביה אין לה תמור' במצוה אחרת זולת מי שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי דהוא מילתא דלא שכיח חד בכמה דרי ולא שמענו שהיה שני לו ואילו מצות יבום יש לה תמורה במצות חליצה.

ועוד שעל המונע עצמו מפרי' ורבי' אמרי' שהוא כשופך דמים וממעט את הדמו' וגורם לשכינ' שמסתלק מישראל ושחייב מית' וכדאיתא פרק הע"י =הבא על יבמתו= ולא אמרו כן על המונע עצמו מליבם אבל אדרבה אמרו דהאידינא מצות חליצ' קודמ' למצו' יבום.

ומעתה מה דמות תערכו למצו' ייבום עם מצו' פריה ורבי' הלא מצות פרי' ורבי' גדלה עד לשמים ואין ערוך אליה בכל המצו' ומצות יבום העדה /העדרה/ טוב ממציאותה.

ובזה תשובה על כל מה שכתב ומאד תמהני איך יעלה על לב לדמות מצות פרי' ורביה למצו' יבום וכו' עד ולית דין צריך בשש.

גם על מה שהאריך אחר כך והטריח עצמו להוכיח מראבי"ה הוא אבי העזרי הוא אביאסף שאין ספק שלא נעלמו מעיני ראבי"ה כל טענו' הללו ומ"ש ואהא ברייתא סמכינן בזמן הזה שאנו בחוצה לארץ דשוהין טפי מעשר שנים ואין כופין להוציא וגרסינן בפרק חזק' הבתים משחרב בית המקדש דין הוא שנגזור על עצמנו וכו' הדבר ברור שעילה בקש לקיים המנהג שנהגו שלא לכוף להוציא והלואי יוכל לנצל עצמו בכך שהרי הוא כנגד הפוסקים שפסקו לכוף על פריה ורביה. ועוד שההתנצלו' ההוא נראה שאינו התנצלו' שהרי חכמי התלמוד היו אחר חרבן הבית וכתבו שכופין על פריה ורביה ולא חשו לההיא דדין הוא שנגזור על עצמנו. ועוד דאפי' מי שאמר דין הוא שנגזור וכו' לא אמרה לקושטא דמילתא אלא דרך התאוננות דהא מסיים בה אלא הנח להם וכו' וכיון שלא גזרנו על עצמנו נשאר הדין במקומו ואם כן אין בדבריו כדאי לנצל המנהג אלא כדמות ראי' בעלמא כ"ש שלא יועיל להביא ראי' משם כאלו הוא דבר פשוט ופסוק.

ומה שכתב עוד ואלו לענין יבום לא אמרו שיגרום מה שאמרו דדין הוא שנגזור על עצמינו וכו' לפי דעתו שעוש' ההיא דדין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא נשים כאילו הוא דין פסוק ופשוט מי הגיד לו שלא נכללה היבמ' בכלל מ"ש דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא נשים והיבמו' בכלל נשים הם ועוד דאפי' לא היו יבמות בכלל נשים לא היה משם ראייה כלל מכמה טעמי חדא דטעמא דדין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא נשים הוא כדי שלא להוליד בנים שיגזרו עליהם גזירו' וכדמסיים בה אבל יבמה שאין המצו' בה להוליד בני' שכיון שבא עליה ביאה ראשונ' כבר קיים המצו' לא שייך לומר בה דין הוא שנגזור על עצמנו.

ועוד דאפי' לפי דבריו מה לו להזכיר שנגזור על עצמנו שלא לייבם
דכיון שנגזור שלא לישא ממילא שלא נייבם משום שמא תתעבר.

ומה שכתב עוד דהסברא נותנת משום דפרי' ורביה יש לה היתר אם
לא מצא אשה שרצתה להנשא לו אינה טענ' דלא שכיח כלל ששום
אשה לא תרצה להנשא לו וטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. וגם
מ"ש או שתורתו כבן עזאי כבר נתבאר דלא שכיח כלל. ומ"ש אבל
הכא מייבם אותה בעל כרח' כבר נתבאר שאין זה מור' על גודל
המצו'.

ומה שכתב והתוספות פ' חזקת הבתים מסופקים בדבר וכו' נראה
שמה שכתבו ושמא על אותם שקיימו מצות פריה ורביה קאמר אליבא
דמאי דהוה ס"ד לומר דין הוא שנגזור ע"ע וכו' אבל לקושט' דמילתא
אין ספק שסוברים התוס' דכופין על פרי' ורבי' כמו שמבואר בתלמוד
שהיה אחר חרבן הבית.

ומה שהטריח עצמו להוכיח דראבי"ה ואביאסף חד הוא מדכתב וכן
פסק ראב"ן זקני ומסיימ' אביאסף והדבר ידוע שראב"ן היה זקנו של
ראבי"ה וכו' אין משם רא' שהרי אפשר ששני בנים היו לרבינו יואל
האחד נקרא אבי"ה והאחר נקרא אביאסף ושניהם היה זקנם ראב"ן
או שראב"ן היה לו בת אחרת זולת הנשוא' לרבינו יואל וילדה בן
שחיבר אביאסף או שרא"בן היה לו בן והוליד בן ששמו אביאסף או
שחיבר הספר ההוא והרי הר"אש כתב בפ' אלו טריפות שהיה ראב"ן
זקנו ואם כן אף על פי שיהא רא' מההיא דמסיימ' בתוספו' מאלפס
ראבי"ה מ"מ ההיא דוכ"כ ראב"ן זקני אין ראיה.

וכל זה לפי מאי דסבר מהר"י מיניץ שאביאסף סובר דמצו' יבום
עדיפ' ממצות פריה ורבי' אבל כבר הוכחתי בראיות ברורות שמצות
פריה ורבי' אין ערוך אליה בכל המצו' ואם למצות ייבום הותר' תקנת
ר"ג כ"ש וכל שכן שהותר' למצו' פריה ורביה וכמ"ש מהר"א מזרחי

ובשאר דברים שכתב מהר"י מינץ איני צריך להאריך מפני שמהר"א מזרחי עצמו כתב טעם לדבריו למה סמך על תשובת ראבי"ה שבמרדכי פרק החולץ.

ומאחר שזכינו לדין לסמוך על הוראת מהר"א מזרחי להתיר לישא אשה על אשתו במקום פריה ורביה אשיב ידי על הוראתו ואשאל למה כתב שאין צריך התר' לחרם ר"ג במקום פריה ורביה או במקום ייבום אומר שלא נתכוון לגזור על כך שא"כ הא דכתוב בתקנות החרם ששם ר"ג שלא לישא שתי נשים אין להתירו רק במא' אנשים משלשה ארצות קהלות אנגר לומברדיאה צרפת גם הם לא יסכימו עד שיראו טעם מבורר להתיר עכ"ל.

והשתא בשלמא אם תאמר שר"ג סתם גזר על הכל היינו דאיצטריך לשייר כח להתיר במקום מצוה להנהו מאה אנשים אבל אם לא גזר במקום מצוה מה היה צריך לו לשייר כח למאה אנשים להתיר ולפי' נר' ודאי דעל כרחנו לומר שר"ג סתם גזר לא שנא במקום מצוה לא שנא שלא במקו' מצוה ומפני כך הוצרך לשייר כח למאה אנשים שיתירו במקום מצוה אלא שמתוך שלא גזר אלא עד סוף האלף החמישי יראו חכמי אשכנז שתקנה טובה כזו אין ראוי להפסיקה והסכימו להמשיכ' עולמי' וכדי שלא יפקפקו בה אמרו שעוד היום תקנ' ר"ג קיימת והעולם סוברים שחרם ר"ג הוא קיים לעולמים וכדי שבמקום מצוה לא יצטרכו לבקש מאה אנשים משלש' קהלו' אמרו שלא גזר רבי' גרשון במקום מצוה וכיוצא בזה מצאנו בתלמוד בכמה מקומו' שהיו סוברים שהלכה כדברי היחיד והיו שונים ודורשים דבריו בלשון רבים וכדי /כדי/ שיקבלוה מהם וחכמי אשכנז היו מסתירים סוד זה שר"ג לא גזר אלא עד /סוף/ האלף החמישי אלא שבאו הרשב"א ומהרי"ק וגילו סודם והשתא שנתגל' הסוד דהאידנא ליכא חרם ר"ג מי שהוא חוץ מארצות אשכנז וירצ' לנהוג היתר בדבר אין מוחין בידו ובזה נתקיימו דברי שמועת הרשב"א ומהרי"ק שהביאם ודברי התשובו' המחזיקי' בתקנו' ר"ג אחר האלף החמישי ונמצאת משנתינו

שלימה ונכנסנו בשלום ויצאנו בשלום וכל מן דין סמוכו לנא ויהא רעוא דכל כי הני מילי מעלייתא לימרו משמן. נאם הצעיר יוסף קארו.

ראיתי דברי החכם הכותב נגד דברי פסק שנכתב מפה על דבר חרם ר"ג שלא לישא שתי נשים שלא גזר אלא עד סוף האלף החמישי כעדותו של הרשב"א ומהרי"ק שהביא דבריו ומלאו לבו לפטור שפה ולהרחי' לשון לזלזל בכבוד רבוותא החתומים בפסק ההוא רוב בנין ורוב מנין אשר הקטן שבהם קטנו עבה ממתניו אי בעית אימא גמרא אי בעית אימא סברא כמו שהוא מפורסם ולא נחוש להשיב על זלזוליו פן נשוה לו גם אנו במיעוט דרך ארץ שלא כדרכן של תלמידי חכמים.

ומכל מקום כדי שהשומעים את דבריו לא יחשבו שיש בהם ממש אמרנו להשיב על דבר הנוגע לענין הדין בלבד.

כתב וז"ל הרשב"א לא סמך על שמיעת האלף החמישי כלל ואדרבה סיים בדבריו איפכא על אשה שפגע בה מדת הדין והוללות שכלה ודעתה נסכל וכו' ואם סברתו היה שיש מקום לסמוך על הך שמיעה דאלף החמישי לא היה לו לדון באומד הדעת אם גזר הרב על אלו הנשים או על זולתן.

עוד כתב מהרי"ק לא סמך איהו נמי על הך שמיעה דאלף החמישי כלל וז"ל פשיטא שאין לכופו לכנוס לא מדינא דגמרא ולא מכח תקנת ר"ג דעל כרחין לא תיקן אלא שלא לישא על אשתו הנשואה וכו' הרי שלא סמך מהרי"ק על הך שמיעה ולא הזכי' אותה אלא אגב אורחא בדברי הרשב"א שכתב בכמו שאלתו.

וכתב עוד שהרי הם ז"ל לא כתבו קבלנו או נתברר לנו או שמענו מפי מגידי אמת או מפי חכמים וכיוצ' בזה אלא מלת שמענו לחוד אשר הם עצמם לא סמכו עליה עכ"ל והאריך עוד בדברים אשר שמע.

כמה גדול כח הניצוח כי על זאת ישתומם כל איש להפלא הפלא ופלא שיעלה בדעת שום אדם לומר שיכתבו עמודי עולם מפי השמועה דברים שאין ראוי לסמוך עליהם שהיה מספיק להרשב"א לכתוב עד בזה לא גזר הרב ומה לו לכתו' עוד כ"ש ששמענו שלא גזר אלא לזמן סוף אלף החמישי וגם מהר"י קולון למה לו להעתיק מתשובת הרשב"א כי אם עד בזה לא גזר הרב ומה לו להעתיק דברים שאינם אין זה אלא לתת מכשול לפני בני אדם לפי דעתו חס וחלילה מלומר דבר כזה על שום אדם מאן דהוא כ"ש על עמודי ההורא' ואם לא הביאו דבר זה אלא לסניף לא יועיל אפי' לסניף דבר שאינו אמת וזה דבר פשוט לא יכחישנו אפילו מי שרוצ' לכסו' השמש בכבר' ואם העמודי עולם הנזכרים היו להם טענות אחרות בנדון שלהם לא הניחו מלהבי' גם טענה זו על דרך צייד השול' דגים מן הים משכח זוטרי שקל משכח רברבי שקיל אבל לא שיכתוב טענה שאינה אמיתי' אצלו הס' כי לא להזכיר כי כל השומע יצחק לו ואישתמיטתי' מה שאמרו חכמים ז"ל אפי' שיחתן של תלמידי חכמים צריכה תלמוד ואם אפילו כשמדבר החכם דרך צחוק כההיא דרבן גמליאל על טבי עבדו אמרו שאילו לא היה הדין באמת כן לא היה אומרו כל שכן כשהוא משיב לענין הדין שלא יאמר טענה שאינ' אמיתי' אצלו.

ומה שכתב שלא כתבו קבלנו או נתברר לנו או שמענו מפי מגידי אמת או מפי חכמים וכיוצא בזה אלא מלת שמענו בלחוד עכ"ל.

אילו היה עול' על דעתם ז"ל שהי' נמצא במציאו' מי שיעל' על דעתו לומר שמל' שמענו לא הית' מספק' אין ספק שהיו כותבין כן אבל הם ז"ל דברו בלשון התנאים כההיא דאמר רבי אליעזר שמעתי שמקריבין אף על פיי שאין בית אוכלים קדשי קדשים אף על פיי שאין קלעים קדשים קלים אף על פיי שאין חומ' תא חזי כמה הילכת' גיברותא איכא למשמע מינ' וכולהו תלו בלשון שמעתי.

וכן דאמר רבי אלעזר ברבי שמעון שמעתי שמבדילין בחטא' ואין מבדילין וכו' ודכוותייהו טובא.

ועל פי הדברים האלה הברורים כשמש נמצא שדבריו של החכם הכותב הזה הם דברי עתק על צדיק ועמודי עולם ליתן אותם ולמנותם עם כת שקרני' וכותבי פלסתר ח"ו ישתקע הדבר ולא יאמר ולבעלי נפש יימר ולבם יתמרמר והיה חמרמר כתנור יכמר עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו על כן תפוג תורה אוי לאזנים שכך שומעו' ולעינים שכך רואו' אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה שאנו שומעים דברים כאל' על צדיקי ועמודי עולם תמי' אני אם לא יכזה בגחלתן דמפקי פולסי דנורא לאפי' ח"ו והחי יתן אל לבו להניח הניצוח ומה גם כי שיב' זרק' בו ולשוב ולהודו' על האמ' שהוא אחד מעמודי עולם ומה גם בדבר פשוט בתכלי' הפשיטו' כזה והוא יהיה הודו ותפארתו.

ומ"ש עוד יש לתפוס על כ"ת דעביד עיקר משמועה דסוף אלף החמישי דלית בה ממש ולא עביד עיקר מדברי הרא"ש וכו' עד כמה גאוני אמוני ישראל: מתוך דבריו אלה נרא' שלא ראה תשובתי שהשבתי שם זה פעמים כי בדברי תשובתי אין לו מקום לשום דבר ממ"ש כי הכל מתוקן ומקובל דעת שפתי ברור מללו והי' לו להבין לעצמו אלא שאהב' הניצוח נצחו ואם הראו' לו ועש' עצמו כמתעל' זו קשה מן הראשונה ומ"מ הנני חוזר להעתיק' פה כדי שתהי' תשובתי בצדו עד לעצמו וירב' לשאול מחיל' מצדיקי וחסידי עולם הרשב"א ומהרי"ק על אשר שלח יד לשונו כנגדם וה' יכפר בעד ויהיו דברי תשובתי שאני חוזר להעתיק להראו' העמי' והשרי' את יפי' להעמי' כל דברי הגאונים חדשים גם ישנים ודברי הרשב"א ומהר"י קולון על מכונתם כו' מכוונים לדע' אחת צדקו יחדיו.

זאת ועוד עמו אתווכח מה לו כי נזעק לצאת לריב מהר ולתקוע עצמו בדבר זה כי הנה לא יש זמן רב כי חכם אשכנזי בירושלי' תוב"ב זקן

ויושב בישיב' היה לו אשה בת בנים ונשא אשה אחר' עלי' והי' שם הרב הזקן כמה"ר קלונימוס ז"ל וחכמים אשכנזים אחרים ולא היה פוצ' פה ומצפצף ולמ' לא הציל בעת ההיא לצא' לקרא' נשק למחו' בידו וכי משוא פנים יש בדבר אתמה'.

והקנאה הזא' שהוא לובש בדבר הפשוט להתיר הוה ליה לקנא' נגד שום אדם שעובר עביר' אבל מאחר שעד היום לא נשמע שקנ' על שום דבר עביר' ועתה אומר שמקנא לייסר את מי שעש' מעש' בהורא' חכמים שלמים וכן רבים הכל יכירו וידעו כי אין זה כי אם אהב' הניצו' ולכן יחוס על כ"ת ולא יחזי' עוד במחלוק'.

עוד זאת אדרש להוכיחו דהא קיימא לן דהלכתא כסוגיין דעלמא ופוקו חזו מאי עמא דבר והנ' בשלוניקי וקושטנדינא ואנדרינופלא ויתר קהלו' תוגרמא יצ"ו אשר שם קהלו' גדולו' מהאשכנזים וגם במלכו' הזה מעולם לא נשמע שנדו לשום אשכנזי מפני שנשא אשה על אשתו ואיך יקום הוא לעשו' דבר שלא נשמע ולא נרא' כמוהו על ריב לא לו כי הוא ספרדי שמעולם לא קבלו עליהם תקנ' ר"ג.

ומה גם כאשר הוגד לי כי עם היו' שהאשכנזי ההוא נשא אשה על פי הורא' חכמים שלמים וכן רבים מצפ' תוב"ב וממצרים הוא מחזיק לתפוס ברש' חרמו עד שיגרשנה וזה דבר שלא חשב אנוש ואפי' ר"ג עצמו בזמנו ובמקומו לא תקן אלא שלא ישא אשה על אשתו אבל אם נשא שיגרשנ' זו לא שמענו ולא עלה על לב אדרב' מאחר שנשא' אם יגרש עובר על חרם ר"ג שתקן שלא יגרשנה בע"כ ומלבד זה אסור לעשו' כן להכלים בת ישראל ובר מן דין מי עדיף האי מפסולי גט מדרבנן שאם נשא' לא תצא או מאשה שטבע בעלה במי' שאין להם סוף שאם נשאת לא תצא כל שכן זו שנשאה בהוראת חכמים רבים וגדולים שאם ינדו אותו שום חכם או חכמי' ידעו נאמנה שהם מנדי' את מי שאינו חייב נדוי ויחושו לעצמן ועתידי' ליתן את הדין וכן מי שקורא אותו עברייין או מנודה ראוי לעונש ואם אין דין למטה יש דין

למעלה וגם תלמידי החכם המנדה אסור להם להבדל מהאיש ההוא כי נמצאו מלבינים פני חביריהם שלא כדין ואף אם יגזור עליהם רבם נדוי שיבדלו ממנו אסור להם להבדל כי דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין והנה כל מורי הורא' שבעיר הזאת צפת תוב"ב הסכימו לדברי.

ולענין מה שנגע בכבודי חנני ה' מדה שאיני מקפיד לכבודי אך כבוד התור' איני רשאי ומה גם לבחורים הנדברי' כי זה אומר בכה וזה אומר בכה יחושו לעצמן ויזכירו מעש' דיהוד' בן נחמי' שאמ"ל רבי עקיבא צהבו פניך שהשב' את הזקן תמהני אם תאריך ימים וכן עלת' לו כדאיתא במנחו' פרק רבי ישמעאל יהי רצון שלא יענשו על ידי והם יתנו אל לבם לשוב בתשו' יקבלו הרבים את תשוב'.

ומענין מה שנגע בכבוד ספרי לא אחוש כי אם יגנהו לא יגונ' ואם ישבחהו לא ישובח כי האמת עד לעצמו ונכרים דברי אמת.

עד כה דברתי תוכח' מגול' מאהב' מסותרת ועת' אשוב אתפלא כי מי הוציאו להחכם הזה ממחיצתו כי ידעתיו כי מנעריו בעל מוסר ובעל מדות טובו' שונא המחלוק' ואוהב השלום ומה גם עת' כי גם שב גם ישיש שראוי לו להחזי' במדותיו הטובו' ולבי אומר לי כי אנשי רכיל ומחררי ריב הוציאוהו ממחיצתו לכתוב מ"ש ועת' אנשי לבב שמעו לי אליכם אישים אקרא כל אהביו ויודעי שמו חוסו על כבוד תורתו וזקנתו הקבצו ודברו על לבו לא ישמ' לקול מלחשים ויגע' בים המחלוק' ויחרב וירא' פנים נזעמים למחררי ריב השמחי' אלי גיל בראות' ריב ומדון ויתייש' בדעתו וישכך חמתו וכעסו ויעיין היטב ויכיר וידע עד איז' גבול הגיעוהו כי פתוהו וגם יכלו לו אנשי שלומו הדוברים שלום עם רעיהם ורע' בלבבם לשמוח בראותם דברי ריבו' ומחטיאי אדם בדבר וידעתי נאמנה כי כשירחיק ממנו האנשים הנזכרים אנשי דמים ומרמ' לא יבואו בחצרותיו ולא ידרכו בארמנותיו יכיר וידע כי עצתי לו עצת אוהב נאמן כאשר הייתי אהיה כשנים

קדמוניו' אהבת עולם אהבתיו אהב' רבה ככחי אז כחי עתה את והב
בסופה ובכן נשארתי מתחנן להשם יתברך אהב' ואחזה שלום וריעות
יטע בינינו. נאם הצעיר יוסף בכמהר"ר אפרים קארו זלה"ה.

זה לשון החכם כה"ר ישראל נר"ו שכתב לחזק דברי.

כתב הורא' זו לאו בר סמכא הוא וכו'. לשון הורא' עם לשון בר סמכא
לא יצדק לפי המקרא.

כתב עוד תלמוד ערוך מדת דיו דאורייתא היא וכו' עד הני תרי אשלי
רברבי יתנו עדיהם: דברי תימא הם כי דברי הרשב"א הם בהפך
ממש כי אם הית' טענ' ששמענו קודם טענ' שלא גזר הרב בכך היה
אפשר להתלו' בזה אבל תחל' אמר נרא' לי שלא גזר ואח' כך אמר כל
שכן פירוש כל שכן שאין אנו צריכים לכל זה כי שמענו וכו'.

ומה שחזר אחר כך ואמר ולפיכך מי שיראוני עיני וכו' אפילו שתהיה
תקנה עולמית ולדבריהם קאמר.

ועוד שאם לא סמך על השמועה רק על מה שנראה לו באומד הדע'
לא היה מקל כל כך לומר ומותר אתה בהחלט אלא שסמך על שמועתו
ואי לא דמסתפינ' הייתי אומר שזהו כוונת הרב באומרו ולפיכך צריך
דקדוק.

כתב עוד ושייך שפיר הכא למימר ועדיפי דברי המת להכחיש וכו' עד
שהם עצמ' לא סמכו עליה כלל והלא בכמ' מקומו' במשנ' ובתלמוד
אומר שמעתי בלחוד וכי גברא רבא כהרשב"א חשוד להתי' חרם
בטענ' שמיע' מפני שאין בה מגידי אמת חליל'.

כתב עוד והאמ' שאין לתמו' וכו' אבל התימא על שאר החכמים וכו'
דברים אלה מבולבלים דלא שייך כאן קודם מעשה ולאחר מעש'.

ועל אשר תמה על שאר החכמים ולמה לא /יסקימו/ יסיכמו על האמ'. כתב עוד שור' הדין להגי' אם שאר מקומו' שראוי להגי' לפי דעתו בזה אין בהם נפתל ועקש. ועל שם חדש אשר קור' לו מאסף ידענו כי זאת תור' הקנאו' וענייניו ודבריו אינם צריכים חיזוק כי מפורסם לכל העולם כולו חכמתו הגדול' כי לא לבד אסף וקבץ אבל חדש בכל מקום תירץ ותקן לשונות רבים וגם עם זקנ' ושיב' הרביץ תור' רבה בישראל ויצאו מידו כמה מורי הורא' ושפט והנהיג את ישראל כל ימי חייו. וגם לשון מאסף לא יצדק כי המאסף נקרא מי שמאסף דינים ועוש' חיבו' אבל אומנו' נקי' זו היא להודיע ללומדים שורשי הדינין מהיכן יצאו מהתלמוד או מפוסקים כדי לסמוך עליהם וגם להודיע להם חידושים על אותו הדין פלו' חדש ופלו' חדש והוא מרא' דרך גם כן על מה לסמוך בפסק ואגב מבאר עניינים קשים בתלמוד וזכ' וזיכ' את הרבים.

כתב עוד עוד יש לתפוס על כבוד תורתך שעשה עיקר משמיעת האלף החמישי ולא עשה עיקר מדברי הרא"ש ורבינו עובדיה וכו'.

יש לומר שאם הרא"ש ורבינו עובדיה היו שומעים מה ששמע הרשב"א היו מורים להקל.

כתב עוד דכל מי שמזלזל בחרם ר"ג יקרא מוחרם ועבריינ דברים הללו אין להם שחר שאין שום אחד קטון גדול מזלזל בחרם ר"ג וכבוד הרב על כל הנבראי' רק שאומר שלא גזר בזה נמצא כבודו במקומו מונח.

ומה שאמר שיכריזו עליו חלילה דלאו בר הכרז' הוא אחר שנשא בהורא' חכמים ומעת' אפילו בלא שופר לא יכריזו כי אינו בר הכרז':
נאם הצעיר ישראל ב"ר מאיר.

ואלה דברי הר"מ מטרני נר"ו על דבר האיש האשכנזי אשר הפציר לקח' אשה על אשתו נגד תקנ' ר"ג מ"ה ועם היותו רואה מחלוק' בין החכמים יצ"ו אשר שם במצרים ונתפשט עד ארץ ישראל ראיתי שהפליג החכם השלם הדיין כמה"ר ר' יצחק די מלינא יצ"ו יותר מדאילו החמי' על הנוש' שכבר נשא אפילו היה בלא הורא' חכם אם נשא' לא תצא דלא חמירא תקנ' ר"ג מ"ה מאיסורי דרבנן דאיכא כמה גווני דלא תנשא ואם נשא' לא תצא וכ"ש בהורא' רב מפורסם בדור כמהר"ר יוסף קארו נר"ו שהור' לו להקל מטעם שכתב בפסקו ונעש' סניגור לדבריו הרב כמה"ר ישראל נר"ו וחכמים אחרים שחתמו בפסק ההו' ולכן לא היה ראוי להחכם הנזכר להפריז על מדותיו ולצעוק מרה על האיש הנז' כי אם כונתו שיוציאנו אינו כדין כמו שכתבתי ואם לענו' אותו בנדויים וחרמו' גם כן אינו מן הראוי אחר שנשא בהורא' חכמי' וגם הוא נוגע ופוגם בכבוד הרב המור' והרב המסייעו והחכמים אחרים אשר בהוראתם נשא כי ראינו רב וגדול בדורו מהר"ר יהוד' מינץ ז"ל אשר הפליג ורדף אחרי גרשון בונו פאצי על שנשא אשה על אשתו שעבר על תקנ' מ"ה והוא השיב כי מהרא"ם התיר לו במקום מצות פרי' ורבי' והרב הנז' רצה לתרץ דברי מהרא"ם בדוחק וגם חשד את גרשון הנז' שזייף בהם ועל כל זה לא גזר עליו שיגרש כיון שנשא אלא שקראו מוחרם על שעבר על תקנ' ר"ג לדעתו וגם זלזל בכבודו שאמר זה ר' יהוד' מינץ וכו' כמו שכתוב בכתבו ואם היה מתברר לו שמהרא"ם ז"ל הור' לו ליש' לא היה מפליג נגד גרשון הנז' לכבוד הרב ז"ל שהור' כ"ש בנדון זה שאין ראוי לו לרדוף אחר האיש שנשא ברשו' ולא לקרותו עבריינא ויש לו לחוש לכבוד הרבנים והחכמים יצ"ו אשר חתמו בפסק ההוא כי גם שהוא גם כן רב זקן ויושב בישיב' כבר הודיע דעתו ויצא ידי חובתו ולא היה רשאי לומר קבלו דעתי כ"ש אחר מעש' וכן ראוי להחכם הנזכר לעבור על מדותיו ולא לדבר עוד תועה וזלזול נגד הרב המור' נר"ו כי לא יחשב לו לזכו' וגם כי היה לו איז' עלבון בנישואין אלו עליו יאמ' ואהביו כצא' השמש בגבורתו ואינו חייב החכם הנז' ולא החייבים בכבודו להבדל מן האיש הנוש' בהורא' זו כ"ש הרגילי'

**להתפלל בקהל שהוא מתפלל ובפרט אם יש להם הסכמ' להתפלל
שם היה נחשב כעוברים עליה והשקט ושלוה וחיים לרבנן ולכל ישראל
אמן: נאם הצעיר המתפלל בשלומה של תורה משה בר יוסף מטראני:**